

شعرهایی از شاعران بزرگ ایران در وصف امام علی (ع)؛ از فردوسی تا شهریار

فردوسی، عطار، مولانا و بسیاری از دیگر شاعران کلاسیک و معاصر ایرانی در شعرهایشان به امام علی (ع) ابراز عشق و ارادت کرده‌اند.

امام علی ع در شعر شاعران بزرگ

شخصیت امام علی (ع) از دیرباز مورد توجه شاعران ایرانی بوده و در شعر بسیاری از شاعران کلاسیک و معاصر فارسی ستوده شده است. در سال‌های پس از انقلاب، شاعران بسیاری به شعر گفتن درباره‌ی معصومین (ع) و از جمله امیرالمؤمنین (ع) روی آورده‌اند. همه‌ساله نیز از سوی نهادهای دولتی آیین‌ها و کنگره‌هایی برای تشویق و ترغیب شاعران به سرودن این نوع شعرها برگزار می‌شود. با این حال، بویژه تجلی امام علی (ع) در شعر فارسی قدمتی بسیار دیرین دارد و به دوران فرمانروایی حاکمان شیعه بر ایران محدود نیست.

کسایبی مروزی

در آثار شاعران سده‌ی سوم و چهارم هجری، شهید بلخی و همین‌طور رودکی سمرقندی که با لقب «پدر شعر فارسی» شناخته شده، بیت‌ها و اشاره‌های ستایش‌آمیزی درباره‌ی امام علی (ع) دیده می‌شود. با این حال، شعری که کسایبی مروزی، شاعر قرن چهارم یا پنجم، درباره‌ی امام علی (ع) سروده، از نخستین شعرهایی است که در آن به شکل مفصل به ستایش این امام معصوم پرداخته شده است:

مدحت کن و بستای کسی را که پیمبر / بستود و ثنا کرد و بدو داد همه کار

آن کیست بدین حال و که بوده است و که باشد / جز شیر خداوند جهان، حیدر کرار؟

این دین هدی را به مثل دایره‌ای دان / پیغمبر ما مرکز و حیدر خط پرگار

علم همه عالم به علی داد پیمبر / چون ابر بهاری که دهد سیل به گلزار

فردوسی توسی

فردوسی توسی نیز در آغاز «شاهنامه»ی خود، بیت‌هایی را در ستایش امیرالمؤمنین (ع) سروده است:

که من شهر علمم علیم در است / درست این سخن قول پیغمبر است

گواهی دهم کاین سخن‌ها از اوست / تو گویی دو گوشم پرآواز اوست

...

منم بنده‌ی اهل بیت نبی / ستاینده‌ی خاک پای وصی

حکیم این جهان را چو دریا نهاد / برانگیخته موج ازو تندباد

چو هفتاد کشتی برو ساخته / همه بادبان‌ها برافراخته

یکی پهن کشتی بسان عروس / بیاراسته همچو چشم خروس

محمد بدو اندرون با علی / همان اهل بیت نبی و ولی

خردمند کز دور دریا بدید / کرانه نه پیدا و بن ناپدید

بدانست کو موج خواهد زدن / کس از غرق بیرون نخواهد شدن

به دل گفت اگر با نبی و وصی / شوم غرقه دارم دو یار صفی

همانا که باشد مرا دستگیر / خداوند تاج و لوا و سریر

خداوند جوی می و انگبین / همان چشمه‌ی شیر و ماء معین

اگر چشم داری به دیگر سرای / به نزد نبی و علی گیر جای

ابوسعید ابوالخیر

ابوسعید ابوالخیر، عارف و شاعر ایرانی هم که در سده‌های چهارم و پنجم زیسته، رباعی‌هایی از سر ارادت، خطاب به امام علی (ع) سروده است. یکی از این رباعی‌ها:

ای حیدر شهسوار وقت مددست / ای زبده‌ی هشت و چار وقت مددست

من عاجزم از جهان و دشمن بسیار / ای صاحب ذوالفقار وقت مددست

ناصر خسرو قبادیانی

ناصر خسرو قبادیانی، شاعر قرن پنجم، قصیده‌ای در مخالفت با مداحی صاحبان قدرت از جانب شاعرانی چون عنصری، دارد:

پسند است با زهد عمار و بوذر / کند مدح محمود مر عنصری را؟

من آنم که در پای خوکان نریزم / مر این قیمتی در لفظ دری را

این شاعر اسماعیلی مذهب، در قصیده‌ی دیگری با اشاره به واقعه‌ی غدیر، سروده است:

بنگر که خلق را به که داد و چگونه گفت / روزی که خطبه کرد نبی بر سر غدیر

دست علی گرفت و بدو داد جای خویش / گر دست او گرفت تو جز دست او مگیر

عطار نیشابوری

شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، شاعر و عارف سده‌های ششم و هفتم، هم درباره‌ی حضرت علی (ع) شعرهایی سروده که در یکی از آن‌ها آمده است:

ای پسر تو بی‌نشانی از علی / عین و یا و لام دانی از علی

تو ز عشق جان خویشی بی‌قرار / و او نشسته تا کند صد جان نثار

مولانا جلال‌الدین محمد بلخی

مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، شاعر و عارف قرن هفتم، در شعرهای بسیاری، اخلاص و سایر خصایل امام اول شیعیان را ستوده و از جمله در دفتر اول « مثنوی معنوی » خود، سروده است:

ای علی که جمله عقل و دیده‌ای / شمه‌ای واگو از آنچه دیده‌ای

تیغ حلمت جان ما را چاک کرد / آب علمت خاک ما را پاک کرد

بازگو دانم که این اسرار هوست / زآن‌که بی شمشیر کشتن کار اوست

...

راز بگشا ای علی مرتضی / ای پس از سوءالقضا حسن‌القضا

حافظ شیرازی و دیگران

گفته می‌شود حافظ شیرازی نیز در بیت پایانی غزلی با مطلع «طالع اگر مدد دهد دامنش آورم به کف / گر بکشم زهی طرب ور بکشد زهی شرف»، به امیرالمؤمنین علی (ع) اشاره می‌کند:

حافظ اگر قدم زنی در ره خاندان به صدق / بدرقه‌ی رخت شود همت شحنه‌ی نجف

پس از به قدرت رسیدن پادشاهان شیعه‌مذهب صفویه، محتشم کاشانی با تشویق و حمایت این پادشاهان، به مدح و ثنای اهل بیت (ع) پرداخت. محتشم شعرهایی هم در مدح امام علی (ع) سروده، اما بیش‌تر به مرثیه‌سرایی برای امام حسین (ع) مشهور است.

ابراز ارادت یا اشاره به شخصیت والای اولین امام شیعیان در آثار شاعرانی چون نظامی گنجوی، سعدی شیرازی، سنایی غزنوی، ابن یمین فریومدی، اهلی شیرازی، وحشی بافقی، صائب تبریزی، هاتف اصفهانی، شاه نعمت‌الله ولی، ابن حسام خوسفی، باذل مشهدی و بسیاری از دیگر شاعران دیده شده است. این در حالی است که تا پیش از عصر صفویه، همواره حاکمانی غیرشیعه و اغلب ضدشیعه بر ایران حکمرانی کرده‌اند.

در دوران حکومت پادشاهان غیرشیعه، شعر سرودن در رثای اهل بیت (ع)، نه تنها برای شاعران، پاداشی در پی نداشت، بلکه حتی در مواردی موجب محروم شدن آن‌ها از امکانات معمول می‌شد.

شهریار و شاعران معاصر

در دوران معاصر نیز شاعران بسیاری به ستایش امیرالمؤمنین (ع) پرداخته‌اند. مشهورترین شعر در مدح امام علی (ع)، «علی ای همای رحمت» سروده‌ی محمدحسین شهریار است. بخش‌هایی از این غزل:

علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را / که به ماسوا فکندی همه سایه‌ی هما را

دل اگر خدانشناسی همه در رخ علی بین / به علی شناختم من به خدا قسم خدا را

به خدا که در دو عالم اثر از فنا نماند / چو علی گرفته باشد سر چشمه‌ی بقا را

مگر ای سحاب رحمت تو بیاری ارنه دوزخ / به شرار قهر سوزد همه جان ماسوا را

برو ای گدای مسکین در خانه‌ی علی زن / که نگین پادشاهی دهد از کرم گدا را

به جز از علی که گوید به پسر که قاتل من / چو اسیر توست اکنون به اسیر کن مدارا

شهریار شعرهای دیگری نیز در مدح و ثنای حضرت علی (ع) سروده است. سیدعلی موسوی گرمارودی هم یکی از ده‌ها شاعری است که در زمانه‌ی ما به ستایش امیرالمؤمنین (ع) پرداخته‌اند. شعر «در سایه‌سار نخل ولایت» از سروده‌های اوست که بخش‌هایی از آن در پی می‌آید:

خجسته باد نام خداوند، نیکوترین آفریدگاران

که تو را آفرید

از تو در شگفت هم نمی‌توانم بود

که دیدن بزرگیت را، چشم کوچک من بسنده نیست:

مور، چه می‌داند که بر دیواره‌ی اهرام می‌گذرد

یا بر خستی خام

...

پیش از تو، هیچ اقیانوس را نمی شناختم

که عمود بر زمین بایستد

پیش از تو، هیچ خدایی را ندیده بودم

که پای افزاری وصله دار به پا کند،

و مَشکی کهنه بر دوش کشد

و بردگان را برادر باشد

گردآوری: گروه فرهنگ و هنر سیمرغ

seemorgh.com/culture

منبع: isna.ir